

Russians from the Central Black Earth region of Russia. Therefore, the immediate human losses because of the Holodomor in the Krasnokutsk region were even greater, because the 1937 census took into account not only the population that survived in this demographic catastrophe, but also recent migrants. The Holodomor of 1932–1933 in the Krasnokutsk district, like other rural areas of the then USSR, became a genocide of Ukrainian people. Among the total population of Krasnokutchyna at the 1926 census, the proportion of Ukrainians reached 99%.

Key words: population changes, density (population density), Krasnokutsk district, Kharkiv region, population census of 1926 and 1937, Holodomor of 1932-1933, demographic losses.

УДК 621.3 (09)+621.3 (477)

Тверитникова О. Є.,

Демідова Ю. Є.

м. Харків, Україна

З ДОСВІДУ ПІДГОТОВКИ ТА АТЕСТАЦІЇ НАУКОВИХ КАДРІВ ВИЩОЇ ТЕХНІЧНОЇ ШКОЛИ УКРАЇНИ

Інтеграційні процеси в галузі вищої технічної освіти актуалізують вивчення історичного досвіду становлення та розвитку системи підготовки та атестації аспірантів і докторантів, що сформувалася впродовж ХХ ст. у вищій технічній школі. Проблеми реформування й оптимізації системи підготовки кадрів

вищої кваліфікації є актуальними і для європейських країн. Україна має визнані позиції у європейському науково-освітньому просторі. Дворівнева система підготовки й атестації аспірантів і докторантів, що склалася у минулому столітті має певні як недоліки так і переваги і потребує додаткового вивчення.

Проблема підготовки аспірантів і докторантів для різних наукових сфер вивчалася дослідниками С. Сисоєва, І. Регейло [1], Е.В. Астахова [2], О.С. Попович, Л.С. Лобанова [3] та ін.

Мета статті – дослідження системи підготовки кадрів вищої кваліфікації для технічної галузі України впродовж ХХ ст.

Система підготовки кадрів вищої кваліфікації почала формуватися в Україні ще в першій чверті ХХ ст. зі створенням у 1921 р. науково-дослідних кафедр при вищих навчальних закладах. Підготовка наукових кадрів проводилася також безпосередньо в системі Українською академією наук. У цей період були розроблені перші положення, впорядковано початкові положення системи підготовки наукового потенціалу. Поступово аспірантура та докторантура стала основною формою підготовки наукового потенціалу. Здобуття наукового ступеня доктора наук здійснювалося на основі кандидатського ступеня, але передбачалися деякі винятки. В окремих випадках ступінь доктора наук можна було надавати без захисту дисертації за певний винахід або відкриття, за умов подання підручника, опублікованої чи неопублікованої монографії. Докторський ступінь міг отримати

також здобувач без кандидатського ступеня, який мав значні наукові досягнення [2].

Централізованої системи підготовки докторантів тривалий термін не існувало, що знижувало ефективність роботи. Не було єдиного центру, що регулював та здійснював атестацію наукових кадрів. Рівень кваліфікації вступників був дуже низький і не передбачав продовження наукової роботи над докторськими дисертаціями. Все це впливало на недостатню чисельність докторів наук у науково-дослідних та навчальних установах.

Новий етап у розвитку системи підготовки кадрів вищої кваліфікації розпочався в перші повоєнні роки. Кадрова криза, проблема відновлення наукового потенціалу негативно впливали на вирішення завдань комплектування науковцями вищої школи. Керівництво аспірантурою навчальних та наукових закладів і система підготовки наукових кадрів залежали від науково-освітньої політики, що проводилася того часу Міністерством вищої освіти СРСР та іншими галузевими міністерствами. План прийому до аспірантури й докторантури формувався не навчальними та науковими закладами, які безпосередньо проводили набір та навчання, а галузевими центральними органами, що створювало невідповідність наявності вступників і потреб галузі. Особливо це стосувалося технічних напрямів, де контингент аспірантів і докторантів був найнижчий. До того ж план прийому до аспірантури не виконувався саме за технічними напрямами.

Становище з підготовкою докторантів у перші повоєнні роки було ще більш невизначеним. Особливо це стосувалося технічних напрямів, де контингент докторантів був найнижчий. Складність написання докторських дисертацій відбивалася на їхній якості. Відсутністю кваліфікованих наукових кадрів також гальмували підготовку наукових робіт.

Подальший розвиток системи підготовки аспірантів і докторантів наповнився новими реформаторськими заходами. На початку 1950-х рр. проводиться ще декілька реорганізаційних заходів щодо поліпшення підготовки аспірантів і докторантів. Низка нормативно-законодавчих актів, упроваджених упродовж 1950–1960-х рр., дали змогу врегулювати деякі аспекти навчання в аспірантурі. Зокрема постанови Ради Міністрів СРСР 1950 р., 1953 р., 1956 р. і 1957 р. дозволили модернізувати порядок вступу і навчання в аспірантурі.

Наказом МВО СРСР у 1950 р. впроваджувалося нове положення про аспірантуру, яке визнавало її основною формою підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів, також було ухвалено рішення щодо системної підготовки докторантів в Академії наук і ВНЗ. Зміст положення визначав особливості функціонування очної та заочної форми навчання у всіх навчальних і наукових закладах. Незмінним залишалися вимоги щодо закінчення аспірантури, основною з яких став обов'язковий захист, інакше дисертант відраховувався.

У другій половині 1950-х рр. активно розвивалася така форма аспірантури, як навчання без відриву від виробництва. Якщо до цього часу заочній аспірантурі належало незначне місце в системі підготовки фахівців вищої кваліфікації, то згодом контингент цієї форми навчання поступово збільшився. Удосконалювався процес підготовки аспірантів у вищих технічних навчальних закладах, зокрема підвищувалися вимоги до теоретичної підготовки аспірантів і практичної цінності наукових робіт. Підтримувалися такі форми навчання, як аспірантура з відривом від виробництва та без відриву від виробництва, а також цільова аспірантура.

Впровадження алгоритм функціонування докторантури як інституту прикріплених до АН СРСР представників навчальних закладів зі всього СРСР виявився недостатньо ефективним. 1956 р. докторантура як основна форма підготовки науковців була скасована. Альтернативою стало встановлення творчої відпустки для завершення докторських дисертацій, що тривалий час були практично єдиною формою підготовки докторантів. У подальші роки для покращення умов роботи над докторськими дисертаціями здобувачів переводили на посади наукових співробітників. Відсутність централізованої підготовки докторів наук мала негативні наслідки. Так, у 1982 р. з фактично захистився й отримав науковій ступінь 281 докторант, що становить лише 11,5% від загальної кількості докторантів. Важливим чинником розвитку

системи підготовки наукових кадрів стало поновлення в 1987 р. докторантури як складової системи безперервної освіти [4].

Впродовж 1990–2000 рр. зменшення фінансування докторантури, брак наукових консультантів вплинули на якість підготовки дисертаційних робіт. Незважаючи на те, що прийом на навчання постійно збільшувався на ефективність роботи докторантури це не впливало. Збільшення кількості навчальних закладів зумовила й збільшення контингенту. Між тим поширення науково-дослідної діяльності якщо і відбувалося то дуже низькими темпами. Недостатньо виважена система прийому, підготовки докторів наук та соціальні, економічні чинники зумовили зменшення чисельності докторів наук, особливо у вищій школі [3].

Отже, впродовж ХХ ст. відбувався активний пошук ефективних форм і методів підготовки наукових кадрів. Аспірантура розвивався на тлі екстенсивного розвитку науки. Збільшення кількості наукових закладів, відділів, кафедр, науково-дослідних лабораторій, зростання галузевого сектору потребувало збільшення чисельності наукових з вченим ступенем. Особливістю розвитку стало переваження форми навчання в аспірантурі без відриву від виробництва, як у навчальних так і в академічних установах. Була відпрацьована така форма отримання наукового ступеня, як інститут здобувачів. Ефективність роботи докторантури забезпечувала впровадження методики переводу докторантів на посади наукових співробітників.

Список літератури: 1. *Сисоєва С., Реґейло І.* Зміст підготовки докторів філософії у галузі освіти в університетах США. Педагогічний процес: теорія і практика (серія: педагогіка), № 2 (53), 2016. С. 86 – 93. 2. *Астахова Е. В.* Кадровий корпус вищої школи України: метаморфози розвитку: Монографія. Х.: Изд-во НУА, 2006. 187 с. 3. *Попович О. С., Лобанова Л. С.* Проблеми вдосконалення правового забезпечення підготовки та атестації наукових кадрів вищої кваліфікації в Україні. Наука та наукознавство. 2004. № 1. С. 44 – 50. 4. *Тверитникова О. Є.* Електротехнічна галузь України другої половини ХХ ст.: напрями розвитку і здобутки: монографія; наук. ред. В.М. Скляр. Харків: ТОВ «Тім Пабліш Груп», 2017. 500 с.

Bibliography (transliterated): 1. Sy`soyeva S., Regejlo I. Zmist pidgotovky` doktoriv filosofiyi u galuzi osvity` v universy`tetaх SShA. Pedagogichny`j proces: teoriya i prakty`ka (seriya: pedagogika), № 2 (53), 2016. P. 86 – 93. 2. Astaxova E.V. Kadrovyyj korpus vysshej shkoly` Ukray`ny: metamorfozy razvy`ty`ya: Monografy`ya. X.: Y`zd-vo NUA, 2006. 187 p. 3. Popovy`ch O.S., Lobanova L. S. Problemy` vdoskonalennya pravovogo zabezpechennya pidgotovky` ta atestaciyi naukovy`x kadriv vy`shhoyi kvalifikaciyi v Ukrayini. Nauka ta naukoznavstvo. 2004. № 1. P. 44 – 50. 4. Tvery`tny`kova O. Ye. Elektrotexnichna galuz` Ukrayiny` drugoyi polovny` XX st.: napryamy` rozvy`tku i zdobutky`: monografiya; nauk. red. V.M. Sklyar. Xarkiv: TOV «Tim Pabliш Grup», 2017. 500 p.

З ДОСВІДУ ПІДГОТОВКИ ТА АТЕСТАЦІЇ НАУКОВИХ КАДРІВ ВИЩОЇ ТЕХНІЧНОЇ ШКОЛИ УКРАЇНИ

Розглянуто особливості формування системи підготовки й атестації наукового потенціалу вищої технічної школи України впродовж ХХ ст. На основі аналізу нормативно-правових документів встановлено характерні ознаки функціонування інституту аспірантури та докторантури на тлі освітньої державної політики ХХ ст. Акцентовано увагу на ролі професійного середовища вищої технічної школи в підготовці наукових кадрів.

Ключові слова: підготовка аспірантів і докторантів, атестація наукових кадрів, технічні науки, Україна.

Тверитникова Е. Е., Демидова Ю. Е.

ИЗ ОПЫТА ПОДГОТОВКИ И АТТЕСТАЦИИ НАУЧНЫХ КАДРОВ ВЫСШЕЙ ТЕХНИЧЕСКОЙ ШКОЛЫ УКРАИНЫ

Рассмотрены особенности формирования системы подготовки и аттестации научного потенциала высшей технической школы Украины в течение ХХ в. На основе анализа нормативно-правовых документов установлены характерные признаки функционирования института аспирантуры и докторантуры на

фоне образовательной государственной политики XX в. Акцентируется внимание на роли профессиональной среды высшей технической школы в подготовке научных кадров.

Ключевые слова: подготовка аспирантов и докторантов, аттестация научных кадров, технические науки, Украина.

Tverytnykova E. E., Demidova Yu. E.

FROM EXPERIENCE OF PREPARATION AND CERTIFICATION
SCIENTIFIC STAFF OF THE HIGHER TECHNICAL SCHOOL OF
UKRAINE

The features of the formation of a system of training and certification of the scientific potential of higher technical schools of Ukraine during the twentieth century. Based on the analysis of regulatory documents, the characteristic features of the functioning of the institute of postgraduate study and doctoral studies are established against the background of educational state policy of the 20th century. Attention is focused on the role of the professional environment of the higher technical school in the training of scientific personnel.

Key words: training of graduate students and doctoral students, certification of scientific personnel, technical sciences, Ukraine.